

Kortársunk a művészet

A figyelem, a kritikus gondolkodás és a kreativitás fejlesztése a művészetoktatásban jelen korunk meghatározó motívumaiból kiindulva

Domoszlai Orsolya, Eszterházy Károly Egyetem Gyakorló Általános, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskola és Pedagógiai Intézet

Absztrakt

A művészettel neveléssel az egész személyiséget lehet formálni. A személyiségfejlesztő, kreatív, átélést és önálló alkotói motivációt, attitűdöt elősegítő feladatok támogatják az esztétikai nevelés azon összetevőit, mint a figyelem, emlékezet, gondolkodás és kommunikáció. A kortárs művészetből és a diákokat személyesen is érintő hétköznapi példákból kiindulva könnyebben megérthetik a világ jelenségeit, a mai és a régebbi korok művészeti irányzatait is, miközben ők is fejlődnek. Az új tapasztalatszerzésre való motiválással, a többféle lehetőség felkínálásával - a teljesítmény- és jutalomkényszer alóli mentességgel - megjelenik az originalitás, a fluencia, a flexibilitás és az elaboráció, amelyek a divergens gondolkodás fő jellemzői. A kísérleti órák során folyamatos fejlődést mutatott az egyéni és egyedi művészeti alkotások létrejöttét lehetővé tevő alkotói gondolatok és az intelligens cselekvések összekapcsolódása.

A kritikus gondolkodás fejlesztése művészetpedagógiai eszközök segítségével

A kritikus gondolkodás és a kommunikáció fejlesztése során az alkotói gondolatok intelligens cselekvésekkel kapcsolódnak össze és egyéni művészeti reprezentációk készülhetnek. Ez a művészettel nevelés modelljéhez kapcsolható, amely esetében a művészet a nevelés eszköze és nem célja (Kiss, 2014). Régi gondolat ez, és sok ismert pedagógusnál találkozunk vele Rudolf Steinertől Bodóczy

Istvánig. Fogalompárja a művészetre nevelés, ahol a tevékenység célja maga a művészet.

Lehet butaságot is mondani, arról is kiderülhet, hogy nem az

Az értelmi képességek, az intelligencia, amely bio-pszichológiai potenciál, nem elegendő ahhoz, hogy valaki sikeres legyen, többek között szükséges az információ feldolgozásának minősége is. A művészet számtalan kiváló lehetőséget biztosít erre is. Az individuális adottságok és a szociális környezet együttesen határozzák meg, milyen viselkedési és cselekvési motívumok manifesztálódnak.

Az optimális fejlődéshez szabadság, tér kell, továbbá szükség szerű differenciáltan fejleszteni a diákokat. A legfontosabb, hogy új

tapasztalatszerzésre motiváljuk őket, többféle lehetőséget felkínálva, de sosem teljesítmény- vagy jutalomkényszer alatt.

A kísérleti órákon elsősorban kortárs művészeti alkotásokat állítok párhuzamba a diákok világával, amelyek olyan Z-generációs felvételeket, szituációkat, trendeket, környezeti problémákat érintenek, amelyekkel rendszeresen találkozunk, hétköznapi életük része, vagy hallottak róla, valamilyen szinten ismerős számukra. Művészeti és pedagógiai oktatási stratégiám legfőbb tényezője, hogy ismerni kell az érintett korosztály fő jellemzőit, szokásait, trendjeit. Ezen ismeretek által közös érdeklődési fókuszokat lehet találni, amelyek alkalmasak a művészeti, alkotói gondolatok ébresztésére, a

1. kép

2. kép

motiváció, a kreativitás fokozására. Ehhez tudnom kell, mi foglalkoztatja őket. Tanóráim ezért mindig beszélgetéssel kezdődnek, amit Gaul Emil is kiemelkedően fontosnak tételez a Nyíregyházi Főiskola hallgatóival kapcsolatban is. „Az a meggyőződésem, hogy a főiskolások kishitúsége nem képességeik hiányából adódik, hanem abból, hogy a társadalom (mi felnőttek) nem közvetítünk egyértelmű, pozitív értékrendet, követhető modelleket, nem nyújtunk biztonságot, és végképp nem vagyunk optimisták. Ha igaz az előbbi megállapítás, akkor a hallgatóknak az iskolában, a főiskolán sem elsősorban szak tudásra van szükségük, hanem mindenekelőtt arra, hogy megnyugtassuk őket. Azt mondjuk nekik: „egészséges, okos, ügyes, jó

3. kép

fiatalok vagytok, akiknek most is jogotok van a vidámságra, és arra is, hogy egész életetekben boldogok legyetek!” „Eddigi tapasztalatom alapján állíthatom, hogy a szorongás alól lassan felszabaduló erők aztán szakmai téren is sikerre viszik a hallgatókat. Tehát az a tíz-húsz perc az óra elején, amikor „csak úgy” beszélgetünk, elegendő arra, hogy bizalmukba fogadjanak, és kezembe adják a szakmai irányításukat arra az alkalomra. A „szerződés megkötése” után teljes jogú társként tudunk haladni, néha szárnyalni a tanulásban, és így aztán a szakmai cél elérésére „kamatostul kapjuk vissza” a befektetett időt.” (Gaul Emil, 2011) A középiskolában is tapasztalom, hogy a verbális kommunikáció megteremti a megértés komplex

4. kép

5. kép

kapcsolódásának lehetőségét önmagunkhoz, társakhoz, témákhoz, művekhez, alkotói gondolatokhoz, magatartásformákhoz. Tanóráim során lehet butaságot is mondani, mert a nevetés vidámságot,

6. kép

örömet hoz, továbbá arról is kiderülhet, hogy nem az. Az innovációk, művészeti alkotások és alkotói vélemények alfa állapotukban hordozzák a hibalehetőséget, de ez kifejezetten kedvező hatással van a kreativitásra, mivel azt nemcsak a probléma megoldásában, hanem annak észlelésében is kifejezésre lehet juttatni. Az így oktatott gyerekek motiváltabbakká válnak, örömeiket lelik a szabad alkotói folyamatokban, célok, tervek születnek és a véleményformálás szabadsága felkészíti őket a jövőben rejtőző bizonytalansági faktorok elfogadására, valamint metakognitív stratégiákat is fejleszthetnek. A gyerekek különbözőek, ezért a differenciálás

szükségszerű - ez a szabadjára engedett, saját alkotói véleményformálással, illetve annak vizualizációja során megtörténik. Dinamikus és rugalmas vitafórumok alakultak a tanácskozások során. A diákok óráról-órára minőségileg mérhető módon egyre alkalmasabbá váltak a véleménykülönbségek felvállalására, megvitatására, a társak gondolatainak megértésére, elfogadására és a saját nézeteik tökéletesítésére. Ezen megbeszélések facilitáló oktatói tevékenységgel irányíthatóak. Továbbá vizuális kifejező eszköztárunk is átalakult, amelyet az alábbi kísérleti órák alkotói munkái is alátámasztanak.

Szimbólumokba rejtett vélemények, érzelmek

Az Eszterházy Károly Egyetem Gyakorló Általános, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskola és Pedagógiai Intézetében 9-10. osztályos, A5-6 évfolyamos; 11-12. osztályos, T1-2 művészeti képzésben tanuló diákoknak tartok vizuális alkotógyakorlati órákat. Az ismerkedés fontos része volt Trunk Tamás Dabltty és Filius Dei - Crazy Life nyár végén megjelent videoklipjének lejátszása és tartalmának megvitatása. A videoklip a Z generációról szól, de vajon koruknál fogva ebbe a generációba tartozó diákok is részeseinek érzik-e magukat a Z generáció standard leírása alapján?

„Bár mindig a való világot fényképeztem, de sohasem úgy, ahogy az élénk tárul, hanem amilyenek én láttam. Az érzések, a benyomások számomra sokkal fontosabbak, mint az elemzés.”
André Kertész

7-12. kép

13. kép

(Pál Eszter, 2013), (Tari Annamária, 2011) E problémakört fejtegetve formálódott véleményük saját korosztályukról, meghatározott irányzatokról, önmagukról. Ezen véleményeket, meglátásokat alkotói gondolatokba és cselekvésbe fordítottuk. A kivitelezés kezdetekor többen a vizualizáció problematikájával találták szembe magukat. Ezek a tanulók a szimbólumok tárházát alkalmazták mobiltelefonjuk segítségével (1-5. kép), csupán egy tanuló vállalkozott saját gondolatának, véleményének segítség nélkül megjelenítésére (6. kép). A fesztelen kommunikációt a gondolatokról, véleményekről, meglátásokról, érzésekről fontosnak tartom, mivel a tanulók egymásra hatása során, az alkotótevékenység megkezdése előtt egyéni inspirációk születnek.

Gadamer a gondolkodást és a megértést elválaszthatatlannak tételezi a nyelvtől, mely közegben lehetséges csak a kibontakozás, mivel a nyelv beszélgetés, természete interszubjektív. Gadamer a hermeneutikai kör kapcsán Heideggert (Lét és idő) idézi: „A kört nem szabad – megtúrt hibássá – vitiosus-szá degradálni. Az eredeti megismerés lehetősége rejlik benne, amely akkor ragadható meg, ha az értelmezés megérti: első, állandó és végső feladata megakadályozni az előzetes „bírást”, az „előretekintést” és az „előrenyúlást”, amiket az ötletek és a populáris fogalmak határoznak meg, amelyek helyett a struktúrának magukból a dolgokból történő kidolgozásával

14. kép

szükséges biztosítani a tudományos témát. (Gadamer, 2003) A gadameri gondolat alapján a közösen folytatott beszélgetéseknek oldottnak, játékosnak kell lenniük, mivel a merev szabályokat átlépő hangulat megteremti a kreatív szárnyalás lehetőségét. Gadamer a szubjektum-objektum szembenállásának problematikáját a játékban oldja fel, amely során a szubjektum feloldódik és elfogadja, aláveti neki magát, így részt vesz a történetben, amelyben „a játéknak elsőbbsége van a játékos tudatával szemben”. (Gadamer, 2003) Ebben az önfeledtséggel járó mozzanatban a résztvevő pozitív teljesítménye a dolog felé fordulásból származik.

Diákjaim a szabad véleménynyilvánítás lehetőségét először újszerűnek, ismeretlennek találták, de miután megbizonyosodtak arról, hogy negatív következmények nélkül, bátran kinyilváníthatják véleményüket, megérették a gadameri elméletben megfogalmazott önfeledtséggel járó mozzanat pozitív hatását.

A nézőpont kérdése

A következő órákon fotózni mentünk, a téma a saját gondolataik fényképeken való megjelenítése volt. Ugyan ekkor még személyes jelenléti oktatás folyt, de már a pandémiás előírásoknak megfelelően maszkban és a távolságtartás betartása mellett zajlottak az órák, így különösen élvezték a szabadtéri feladatot. Az általuk készített fotók érzékeltetik a járványhelyzet miatt fókuszba került kulcsszavakat:

15. kép

egyedüllét, magány, kontroll, szabadság, játékos együttlét utáni vágy. (7-12. kép)

A kreatív erőket felszabadította, hogy kiszakadtunk az iskolai környezetből. Szalay Zoltán „Nézz, láss, gondolkodj, majd exponálj!” idézete mentén készült rengeteg fotó, amelyekből néhányat hoztam példaként.

16. kép

„LIMBO” - Anish Kapoor és Mantegna után „A színes hullámzó rész az emberi életet szimbolizálja; fekete: a halál után mindenki egyenlő, hiába a pénz és társadalomban betöltött szerepe.” Kandikó Júlia 12. A.

„Az egyik legértékesebb az inspiráció szülte önálló alkotói vélemény és munka.” Domoszlai Orsolya

Életlemezeink

A kísérleti feladatsort a téma felé fordulás erősítése céljából még inkább személyessé tettem azzal, hogy saját vágyaikat, terveiket, álmaikat fogalmazták meg az „Életlemezeink” címet kapott alkotói feladat során. (13-15. képek) Ezzel a Z generációban elfoglalt helyüket, egyéni vágyaikat erősítették a szabad véleménynyilvánítás mentén. A bátorság, önkifejezési vágy fokozódott és egyre erősebben rajzolódtak ki a vélemény-személyiségvállalás mozzanatai, az egymás iránti elfogadás erősödése mellett. Az első órán felmerülő

BLM, LMBTQ témakörök heves vitái csillapodtak, és a közös konszenzus mentén, miszerint mindenkit olyannak fogadunk el amilyen, egyre bátrabban álltak ki gondolataik mellett.

Megjelenik az esztétikai minőség az önálló alkotói vélemények vizualizációjában

A továbbiakban is a személyes érintettséget szem előtt tartva mélyedtünk el a tananyagokban, amelyekben a kortárs művészetből és a diákok életéhez kapcsolódó hétköznapi példákból indultunk ki és érintettük a régebbi művészeti korokat

is, az alkotások megismerése mellett. A fekete – amely a legfrissebb szakvélemények szerint szín lett – rejtélyeinek feltárása során ismerkedtek meg a diákok a pigment művészettörténeti útjával, a Limbo témájával, több művészeti alkotás prezentálása, megvitatása során. Az volt a tapasztalatom, hogy a tananyagot nem érezték tehernek, hanem az érintettség révén egyre jobb minőségű munkákat küldtek az elmélyülő alkotói gondolatok megfogalmazásával együtt. (16-22. képek) „A megszerzett tudás mélysége, szélessége attól függ, milyen tevékenység során sajátították el a

17. kép

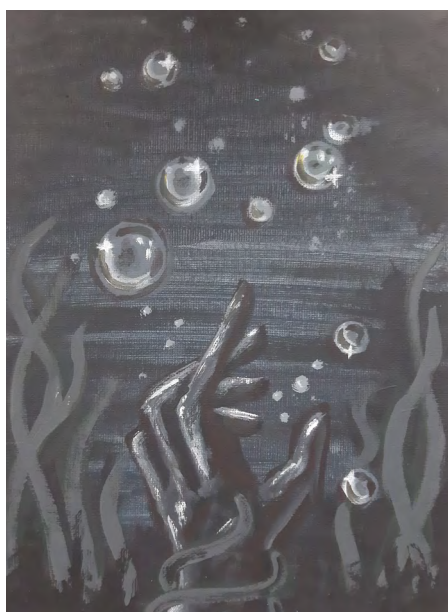
18. kép

19. kép

20. kép

21. kép

22. kép

tanulók.” (Kotschy Andrásné 2013 - Talúzina, 1980) Az elsajátítás élményalapú, átélhető feladatok és alkotva befogadás során történt, ezért a gondolkodási műveletek szélesebb körével találkozhattak.

Alkotói gondolatok

„A kép a saját démonainkat, félelmeinket ábrázolja. Lehetnek akár kis dolgok, akár nagyok, mindenkinek vannak. Szeretem, ha egy képnek van mögöttes tartalma, amin el lehet gondolkodni.” K. Mónika (20. kép)

„A fekete szín számomra kényelmet és biztonságot nyújt. A festményemen azt akartam ábrázolni, hogy milyen könnyen „bele lehet esni” = meg lehet szeretni a feketét, ezért ábrázoltam zuhanást a középpont felé. A feketeség körbeölel.” M. Veronika (22. kép)

„A fekete számomra a káoszt jelenti, a felfordulás megtestesítője. Sötét és rideg, nem lehet rajta eligazodni. Beláthatatlan.” F. Flóra

A személyiségfejlesztő, kreatív, átélést és önálló alkotói hozzáállást elősegítő feladatok az esztétikai nevelés azon összetevőit, mint a figyelem, emlékezet, gondolkodás, kommunikáció támogatták, amelyek fejlesztésével az egész személyiséget lehet formálni. Továbbá arra inspirálták a diákokat, hogy megváljanak a közismert szimbólumok alkalmazásától, így a megismert alkotások vizuális eszköztárából sem merítettek, hanem önálló alkotói véleményformálás és vizualizációs folyamatok eredményeként születtek műveik. Láthatóvá vált a diákok esztétikai értékű kibontakozása, az esztétikai ítéliképesség kialakulása, a dehumanizáló tartalmakhoz fűződő viszony kiépülése, továbbá megjelent az originalitás, a fluencia, a flexibilitás, elaboráció, amelyek a Guilford-i kreativitási modell, a divergens gondolkodás fő jellemzői. (23-26. képek)

Szakirodalom

Kiss Virág (2014). A művészet mint nevelés, a nevelés mint művészet. *Neveléstudomány* 2014/1., 69-81. o.

Gaul Emil (2011) Rólunk van szó. Hogyan adok esélyt a nevelődésre egy főiskolán? *Tanít-tani online* 16.

Pál Eszter (2013). *Tudománykommunikáció a Z generációról a Z generációknak*. Pécsi Tudományegyetem

Tari Annamária (2011) *Z generáció - Klinikai pszichológiai jelenségek és*

társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban. Budapest: Tericum Kiadó.

Gadamer, Hans-Georg (2003). *Igazság és módszer*. Budapest: Osiris Kiadó, (pp. 300), (pp.136)

Kotschy Andrásné (2013) *Oktatás-szervezés elmélete*. Eger, hiv. Talúzina (1980)

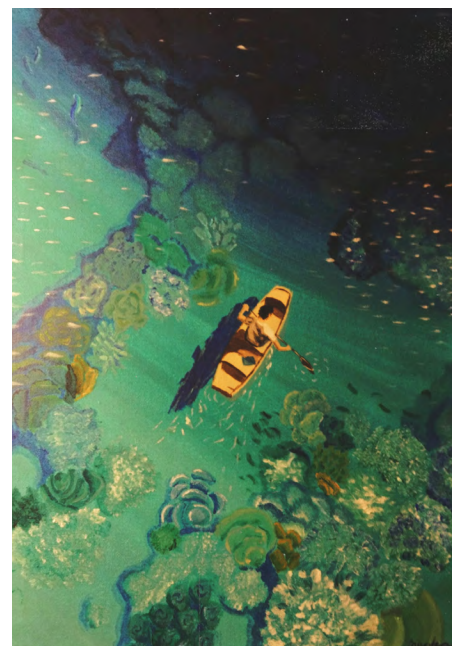
23. kép

25. kép

24. kép

26. kép